

Pirkanmaan punaisuuden historiaa 1880–1944

Sami Suodenjoki, Jarmo Peltola: Köyhä Suomen kansa, katkoo kahleitansa. Luokka, liike ja yhteiskunta 1880–1918. Vasemmistolainen työväenliike Pirkanmaalla I. Tampere University Press, Tampere 2007, 354 s.

Ulla Aatsinki, Mika Lampi, Jarmo Peltola: Hirmuvallan huolena vankilat ja tuonela. Luokka, liike ja yhteiskunta 1918–1944. Vasemmistolainen työväenliike Pirkanmaalla II. Tampere University Press, Tampere 2007, 388 s.

■ Mielikuva punaisesta Tampereesta on peräisin kaupungin varhaisesta teollistumisesta, vuoden 1905 suurlakon punaisesta julistuksesta sekä kevään 1918 sisällissodan ratkaisevista taisteluista. Väinö Linnan Pohjantähden miljö, septiteellinen Pentinkulman kylä, on sittemmin luonut ja ylläpitänyt kuvaa Pirkanmaan punaisesta maaseudusta.

Vaikka työväenliike sai järjestäytyttyään Tampereen seudulla voimakkaan kannatuksen, pirkanmaalainen punaisuus edusti yleensä sosiaalidemokraattisen liikkeen maltillisista siipeä. Valkoisten ankarat kostotoimenpiteet keväällä 1918 aiheuttivat katkeruuden, josta kumpusi paikallinen vasemmistolainen työväenliike,

sosiaalidemokratian vallankumouksellinen vaihtoehto.

Pirkanmaan vasemmistolaisen työväenliikkeen historian I ja II osan otsikoihin on mahduttettu koko suuren kertomuksen kaari: köyhä Suomen kansa tiedosti luokkansa, lähti liikkeeseen, katkoi yhteiskunnalliset kahleensa ja päätyi valkoisen hirmuvallan huoleksi vankilaan. Myös Tuonelan portit avautuivat kansalaissodan jälkiselvittelyissä monille.

Kolmiosaisen historiaprojektin on päätoimittanut Jarmo Peltola. Kaikki kirjoittajat ovat tutkijoita Tampereen yliopiston historiatieteen laitokselta, jossa työväenhistorian tutkimuksen perinne on ollut vahva. Myös tamperelaiset vasemmistoveteraanit sekä Marxilaisen yhteiskuntatieteen seura ovat myötävaikuttaneet projektin toteutumiseen.

Tarkastelutavaksi valittu paikallisuus toimii mainiosti Sami Suodenjoen osuudessa. Hän kuljettaa kuntakohtaista vertaailua läpi koko tutkimansa ajanjakson (1880–1918). Lopputuloksena on sosiaalishistoriallinen esitys pirkanmaalaisesta työväenliikkeestä, pääosassa luokka, liike ja yhteiskunta. Suurista linjoista ei irtoa kovin paljoa uutta tai yllättävää, mutta paikallinen lähestymistapa, pitkä aikajänne ja huolellinen tutkimusote miellyttävät. Seikkaperäinen kuvaus vuosien 1917–18 kumouksellisesta järjestäytymisestä vakuuttaa.

Tekijät eivät ole lähteneet ”saivartelevaan” ns. vanhan työväenliikkeen radikaaliman aineksen erottamisella valtavirrasta, mikä on ymmärrettävää mutta teossarjan yhtenäisyyden kannalta ongelmallista.

Vuodet 1917–18 jakoivat työväenliikkeen reformistiseen sosiaalidemokratiaan ja sen vasemmalle puolelle jääneeseen radikaalimpaan vähemmistöön, joka ei tyytynyt maltilliseen parlamentaariseen vaikuttamiseen. Tähän vasemmistolaiseen työväenliikkeeseen, joka on teossarjan varsinaisen tutkimuskohde, kuuluivat aktiivisimpana ryhmänä pirkanmaalaiset kommunistit. Vasemmistolaisuuden monimuotoisuuden tavoittaminen ajanjaksolla 1918–44 on haastava tehtävä.

Työväenliikkeen järjestötoiminta alkoi elpyä vuonna 1919. Sosiaalidemokraattien vasemmisto sai järjestäytyä ja toimia niin kauan, kun se piti pesäeroa maanpetoksellisena kielletyn Suomen kommunistisen puolueen toimintaan. Kommunistit toimivat 1920-luvulla Pirkanmaallakin sekä julkisissa järjestöissä että maanalaisissa verkostoissa. Kommunistilakien säätämisen myötä vasemmistolaisuus tukahdutettiin muutamaksi vuodeksi maanalaiseksi liikkeeksi. Osuutta asiaan oli Kominternin valitsemalla linjalla, joka samaan aikaan tulkitsi pääviholliseksi sosiaalidemokratian. Vasemmistolaiset pääsivät jälleen mukaan sosiaalidemokraattien järjestötoimintaan 1930-luvun puolivälissä, kun Komintern kääntyi yhteis- ja kansanrintamataktiikan kannalle.

Suhde Neuvostoliittoon oli tärkeä vasemmistolaista työväenliikettä jäsentävä tekijä. Suomen kommunistinen puolue oli perustettu Neuvostovenäjällä, josta käsin se pyrki vaikuttamaan Suomen kehitykseen. Pirkanmaan paikallisella

tasolla Moskovan ohjaus tuntui lähinnä silloin, kun piiriorganisaattoriksi tai muuhun verkoston solmukohtaan tuli Neuvostoliitossa puoluekoulutuksessa käynyt toveri.

Ulla Aatsingin osuus 1920- ja 1930-luvun Pirkanmaan vasemmistolaisesta työväenliikkeestä on sirpaleisempi, jos sitä vertaa aiempaan yhtenäisen työväenliikkeen kuvaukseen. Luokka, liike ja yhteiskunta ovat yhä selittäviä tekijöitä, joiden rinnalle nousee paikallinen yhteisöllisyys, etenkin suku- ja henkilösuhteet. Kun liikkeen kannatuspohja ohenee ja se marginalisoituu yhteiskunnallisen repression johdosta, harvojen toimintaan kykenevien tovereiden osuus käsittelyssä korostuu. Kun toimijoista on kirjoitettu yksityiskohtaisesti ja heidän motiivejaan ymmärtäen, tiettyä sankaritarinan viahdetta on vaikea välttää.

Emotionaalisesti herkimvät ja läpikotaisin tutkitut aiheet kuten vuosien 1917–18 terrori ja sen jälkiselvittelyt Pirkanmaalla on käsitelty kiitettävän tasapuolisesti. Jatkosodan vastarinta- ja sabotaasitoiminnan selvittämisessä ollaan sen sijaan paljolti toimijoiden oman todistuksen varassa. Asia on raskasta mutta sen esitystapa on sujuvaa, kirjojen taitto ilmaavaa ja kuvatoimitus kohdallaan. Teknisenä laiminlyöntinä ihmetyttää ainoastaan henkilöluetteloiden puuttuminen.

Edustaako Pirkanmaan vasemmistolaisen työväenliikkeen historia sitä punaisen näkökulman ylikorostumista, jota emeritusprofessori Esko Salminen peräänkuulutti julkisuudessa viime syksynä (Hel-

singin Sanomat 17.10.2007)? Mielestäni ongelma nimenomaan ei koske tutkijoita, jotka ovat hankkeensa tyylikkäästi toteuttaneet, vaan pikemminkin niitä, jotka eivät kykene vastaavaan jostain vaihtoehdoisesta näkökulmasta.

Joni Krekola